

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998945668868

ILMIY JURNAL

 JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBERING
SYSTEM

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBID

 Google Scholar

 open access.nl

INNOVATIVE WORLD

INNOVATION TALABALAR
AXBOROTNOMASI

Volume 2, Issue 1
2025

Journal has been listed in different indexings

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

The official website of the journal:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Badiiy adabiyotda sevgi maktublari**Murotova Ismigul Bobomirzayevna**

Buxoro davlat universiteti

Adabiyotshunoslik (o'zbek adabiyoti)

2-bosqich magistranti

Sevgi- insonning eng pok tuyg'ularidan biridir. Inson Allohdan Taoladan keyin uning qullaridan biriga oshiq bo'ladi. Oshiqlik insonni ming kuyga soladi. Qalbida iliq tuyg'ularni jonlantiradi, o'stiradi. Zeroki, "Sevgi fasllar almashinuviga bo'ysunmaydigan va gullab yashnaydigan tanho guldir" degan edi Antuan de Sent Ekzyuperi. Va inson o'z ishqini yoriga izhor qilishda dilidagilarni aytishda ko'pincha maktublardan foydalanadi. Negaki inson yuzma-yuz bo'lganda ichidagilarni to'liq aytolmay qolishi mumkin. Badiiy adabiyotda ham sevgi maktublari qahramonlarning ichki his tuyg'ularini samiliy izhorlarini shirin so'zlarini tashuvchi vosita sifatida ko'riladi. Oshiq-ma'shuqning bir-birlariga maktub yo'llashi mumtoz adabiyotda keng tarqalgan an'ana. Ishqiy dostonlarning deyarlik barchasida bu holni ko'ramiz. Bu maktublar romantik bir ruh, shoirona bir ohang, hassos bir muhabbat tuyg'ulariga yo'g'rilgan bo'ladiki, bu an'anani biz Shirinning Farhodga, Laylining Majnunga yo'llagan maktublarida ham ko'ramiz. "Bu maktublar buyuk shoir tomonidan katta mahorat bilan yaratilgan, chuqur lirizmi, realistik kuchi bilan ajralib turadi. Masalan, Layli sevgilisiga maktub bitar ekan, Navfalning qiziga unashtirish munosabati bilan Majnunga ta'namalomat yog'dirishdan o'zini tiya olmaydi: Yovar sanga haq taborak o'lsun, Yod ayla gahi bu xastani ham. Bu xayr ishing muborak o'lsun. Insofg'a ham kanora tutma, Bo'lsang necha oning ila xurram, Bizni dag'i bir yo'li unutm".

Asarlarida ezgulikni, insoniylikni, vafo-sadoqat va sevgi-muhabbat yuksak tarannum etgan buyuk shoir, mutafakkir, alloma mir Alisher Navoiyning "Xamsa"sidan o'rin olgan "Layli va Majnun" dostonida tasodifan Majnun tuyada xat tashuvchini uchratib qoladi va undan Layli haqida so'rasa, u: "Uning ota-onalari bu yurtni tashlab yuz chaqirim nariga ko'chib ketishgan", deya javob beradi. Majnun undan Layliga o'zining salomini yetkazishni iltimos qiladi. Xat tashuvchi "Jonim bilan", deya uning iltimosini qabul qiladi. Lekin Majnun so'zlay boshlaganida uning gapi uzoq, juda ham uzoq vaqtga cho'zilib ketadi. Uning sofdilligi xat tashuvchining ko'nglini ochadi va hayajonga soladi. Majnun tuyaning yonida yurib ketayotgan bo'lsa-da va o'zining uzoq yo'lida yaxshi hamroh bo'lsa-da, tuyakash unga rahmi kelib, "Sen o'z maktubingni

menga bayon qila borib 10 mil masofani o'tib qo'yding. Men uni Layliga yetkazishim uchun qancha vaqt sarflashim kerak bo'ladi bilasanmi? Bor yo'lingdan qolma, men naiki kerak bo'lsa, barini bajo keltiraman", deya murojaat qiladi. Shunda Majnun orqaga buriladi, lekin yuz odim ham yurmasdan qaytadan xat tashuvchiga yetib olib "Ey, mening mehribon va marhamatli do'stim, Layliga yetkazishing uchun senga yana bir necha og'iz so'zlarimni aytish yodimdan ko'tarilibdi", deya o'zining sevgi maktubini so'zlari bilan davom etirib yana o'n mil masofa o'tib ketganiniyam sezmay qolibdi..

Masalan "O'tkan kunlar" romanida o'n yettida maktub bo'lsa, deyarli yarmi sevgi maktublari. Romanda maktub syujetning muhim damlarida hal qiluvchi vosita o'laroq maydonga chiqadi. Asarda uchraydigan ishqiy mavzudagi maktub ahamiyatga ega ekanligi barchamizga ma'lum. Chunki, unda badiiy estetik saviyasi va uslubiy bo'yoqdor so'zlardan foydalanganligidir. Otabek va Kumushning bir-biriga yo'llagan maktublaridir. Bu maktublarga nazar tashlasak sevgi-muhabbat hidi keladi. Sof samimiy tuyg'ular joy olgan. Go'yoki Qodiriy bor sevgi borasidagi fikrlarini shu matublarga joylagan deb o'ylab qoladi kishi. Masalan, Kumushning Otabekka yozgan maktublaridan birida *"Yusuf savdosida beqaror Zulayho otidan, Qays ishqida yig'lagan Layli ismidan- sizga boshimdagi sochlarimning tuklaricha behad salom"*. Jumlaning go'zalligi hazilmi. Naqadar ajoyib o'xshatish. O'sha og'ir davrlarda bu kitobda mumtoz adabiyot qahramonlarining o'rin olishi tahsinga sazovor. Bu maktub Kumush bilan Otabekning hijron kunlarida, ya'ni Homidning Otabek nomidan Kumushga "yo'lg'on taloqxati" bergandan keyin qilmishlari yuzaga chiqqanidan so'ng Kumush tomonidan Otabekka "uzrxati" sifatida yozilgan. Oradan qancha vaqt o'tgan. Albatta, Kumushimiz o'z jufti halolini sog'inganligini *"sochlarimning tuklaricha"* deb bildirib qo'ymoqda. Kumush shu maktubida kundoshlikka roziligini bildiradi. Sevgan insoni uchun hamma narsaga tayyor ekanligini bildiradi. O'ylab ko'radigan bo'lsak Kumush obro'li oilaning yolg'iz qizi, husnda tengsiz. Agar u xohlasa Otabekdan ham afzalroq yigitga turmushga chiqishi mumkin edi. Ammo Kumush haqiqiy bir ishqqa duchor bo'lgan edi. Sevgining kuchi bilan kundoshlikka ham rozi. Otabegini ko'rib tursa bas. Kumushga nisbatan „ Mehrobdan chayon" romani qahramoni Ra'no ancha dadil, pishiq, puxta, ekanligi uning maktublaridan ham namoyon bo'ladi. Ra'no mudarrisning qizi bo'lgani, hovlilarida bolalar o'qitilgani, uylariga har xil odamlar kelib turgani bosu Kumushga nisbatan ancha ziyrak , u saroy mirzalarini xasad o'tida kuydirgan, Anvardek zukko yigitni ham fikr bahsida yengadi. Nafaqat fikr bahsida balki hayot mamot hal

bo'layotgan kezlarda o'zining jasorati bilan ham uni qoyil qoldiradi. Uchrashish ne chog'lik tadbirsizlik noma'qulchilik bo'lmasin, Ra'noning „men bilan oxirgi marota vidolashingiz, siz nash'unamo qilgan joyda meni halokat kutadur" jumlasini ham fikrimizning isbotidir. Abdulla Qodiriy o'z romanlarida maktublarni qahramonning dil oynasi sifatida ko'rsatgan va hali zamongacha kitobxonlar qalbidan joy olib kelmoqda.

“... 23-avgust.

Mendan oldin partadoshim Sarvinoz telefonimga qarab:

– Bonu, Olmosingdan xat keldi! – deb suyunchiladi.

Quloqlarimga ishonmay, uning qo'lidan telefonni olib, beixtiyor ovoz chiqarib o'qidim: “Asal! Sizning tug'ilgan kuningiz mening baxtim tavallud topgan kundir. Tun bo'yi munosib tuhfa qidirdim, ko'z o'ngimdan dunyoning bor durri akbarlari, la'l-u zabarjadlari, oltin-u kumushlari... o'tdi. Nihoyada, Siz uchun eng arziyas, men uchun yakka-yu yagona bo'lgan... jonimni hadya qilishga qaror qildim. Bu – yo'l chetida yotgan oddiy tosh qatori beqadr bo'lsa-da, Sizning barmoqlaringizda Ko'hinur bo'lib jilo topishiga zarra gumonim yo'q. Shu tosh – Olmos butunlay sizniki:

Sensan sevarim, xoh inon, xoh inonma,

Qondur jigarim, xoh inon, xoh inonma!

Qizlarning qiyqiriq aralash tabriklaridan quloqqinam qomatga keldi. Ehye, tug'ilgan kunda bundan ham ortiq sovg'a, bundan ham otashin tabrik bo'lishi mumkinmi? Yettinchi osmonga uchib ketdim: “Assalomu alaykum! Rahmat e'tibor, hurmat va tabrik-she'r uchun, o'zingizga ham Juma ayyomi muborak bo'lsin”, deb xat yubordim. “Bu o'zbek filologiyasida o'qiydigan tolibaning javobi emas”, degan noma qaytdi. Sal o'tib qo'ng'iroq qilib yana qutladi. Peshindan keyin universitetga kelishini aytib, “Ungacha SMSimga javob kutaman”, deb ta'kidladi.

Chiroyli she'riy javob topish maqsadida kursdoshlarning yon daftari-yu telefon xotirasini titkilab chiqdik. Va nihoyat hammamizga bir she'r ma'qul bo'ldi:

O, ilk muhabbatim, iliq muhabbat,

Totli tuyg'ularga to'liq muhabbat!

Bahor quyoshiday issiq bo'lg'in-u,

Bahor havosiday o'zgarma faqat!..”

Kitobxonni Bonu va uning dugonalari bilan birga quvontirgan ushbu nomalar Iqbol Mirzoning nasrdagi ilk ijod namunasi bo'lgan “Bonu” romanidan olingan. Bu roamda Bonu bir insonni chin qalbidan sevib qoladi. Sevganidan maktub kelganda yuragi boshqacha uradi. His-tuyg'ular uni

qamrab oladi. Ammo sevgan insonidan kelgan zarba uni butkul hayotdan sovutadi.

Xulosa. Maktublarning yangi o'zbek nasridagi ahamiyati juda katta. U asarlarda salmoqli vazifa bajaradi. Har bir maktub yelkasiga alohida vazifa yuklatilgandek, syujetda ayricha o'rin egallaydi. Yangi o'zbek nasrida maktublar ahamiyatini O'tkir Hoshimovning "Tushda kechgan umrlar", "Ikki eshik orasi"; Iqbol Mirzoning "Bonu", Javlon Jovliyevning "Stalinga maktublar" asarlaridagi maktublar misolida ko'rdik. Ulardagi kompozitsion qurilishlar, insoniy tuyg'ular aksi, mazmunan syujet bilan aloqadorligini ko'rish mumkin. Qahramonlarning ruhiy va ichki kechinmalari, fikr-mulohazalari maktublarda shunday mohirona tasvirlanganki, ular asar syujetidan chiqib ketmaydi va xalal bermaydi, balki boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qo'chqorova M. Maktublar-qalb ko'zgusi./ Jahon adabiyoti. 2009, 11-son.
2. Куронов, Д, Мамажонов, З., Шералиева, М. Адабиётшунослик луғати. – Тошкент: Akademyashr, 2010. – 134 b.
3. Hoshimov O'. Tushda kechgan umrlar. – T.: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2002. – 104 b.
4. Hoshimov O'. Ikki eshik orasi. – T., 2016. – b.
5. Homidiy H. Abdullayeva Sh. Ibrohimova S. Toshkent: O'qituvchi. 1967-b.
6. Iqbol Mirzo. Bonu. – T.: Sharq nashriyoti, 2018. – B.45. Karimvov H. Istiqlol davri adabiyoti. – T.: "Yangi nashr", 2010. 263-b
7. Axmedova. Sh. Adabiyot tanqidchiligi janrlari. - T.: "Fan", 2006.III.
8. Adabiyotshunoslik nazariyasi. -T.: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti. -136 b.
9. Abdurahmonova M. Abdulla Qodiriyning psixologik tasvir mahorati. Filol.fan. nomzod.diss.-T, 1977.
10. Abdulla Qodiriy. O'tkan kunlar. O'zbeklar turmushidan tarixiy ro'mon. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2011. – b.